

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA RAQAMLI MULOQOTDA MA’NO HOSIL BO‘LISHINING LINGVOKOGNITIV MEXANIZMLARI

Tuxtaxodjayeva Nargiza Akmalovna

*PhD, O‘zbekiston Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar Universiteti
professori*

E-mail: nargiza5123@mail.ru

Annotatsiya. Maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi raqamli muloqot (messenjerlar, ijtimoiy tarmoqlar, chat yozishmalari) misolida ma’no hosil bo‘lishining lingvokognitiv mexanizmlari qiyosiy-tipologik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, raqamli muloqot matnlari an’anaviy yozma va og‘zaki nutq me’yorlaridan farq qiluvchi o‘ziga xos kod tizimini (kompRESSiya, emoji, tinish belgilarining ikonik takrori, kod almashtirish) yaratadi, biroq bu hodisalarning kognitiv asoslari ingliz-o‘zbek tillari qiyosida yetarlicha o‘rganilmagan. Tadqiqot maqsadi –ikki tildagi raqamli muloqot birliklarida ma’no hosil bo‘lishining asosiy kognitiv mexanizmlarini (konseptual metafora, freym, konseptual integratsiya, miqdoriy ikonizm, tejamkorlik tamoyili) aniqlash va ularning til-madaniyatga xos ko‘rinishlarini qiyosiy tavsiflashdan iborat. Tadqiqotda tavsiflash-tahliliy, kontekstual-situativ, kognitiv-konseptual va qiyosiy-chog‘ishtirma metodlardan foydalanilgan, tahlil materiallari sifatida ingliz va o‘zbek tilli ijtimoiy tarmoq va messenjer yozishmalaridan olingan namunaviy kontekstlar jalb etilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ikkala tilda ham raqamli muloqot og‘zaki va yozma nutq xususiyatlarini uyg‘unlashtirgan gibril kod sifatida namoyon bo‘ladi, biroq mexanizmlarning yuzaga chiqish shakllari milliy-madaniy va tilning tipologik xususiyatlariga bog‘liq holda farqlanadi: ingliz tilida akronimlashtirish va apostrof tushirish orqali kompRESSiya, o‘zbek tilida esa qavs belgisi (")") orqali emotsional ma’no ifodalash hamda rus va ingliz tillaridan kod almashtirish orqali pragmatik ma’no hosil bo‘lishi ustuvor. Tadqiqot natijalari kontrastiv tilshunoslik, tarjimashunoslik, chet tili o‘qitish metodikasi hamda tabiiy tilni qayta ishlash tizimlarini o‘zbek tili uchun moslashtirish sohalarida amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: Lingvokognitiv tahlil, Raqamli muloqot, Ma’no hosil bo‘lishi, Konseptual metafora, Paralingvistik vositalar, Miqdoriy ikonizm, Kod almashtirish, Ingliz va o‘zbek tillari qiyosi.

LINGUOCOGNITIVE MECHANISMS OF MEANING FORMATION IN DIGITAL COMMUNICATION IN ENGLISH AND UZBEK

Annotation. *This article offers a comparative-typological analysis of the linguocognitive mechanisms of meaning formation in digital communication (instant messengers, social networks, chat correspondence) in English and Uzbek. The relevance of the study lies in the fact that digital texts form a distinct sign system – compression, emoji, iconic repetition of punctuation, code-switching –whose cognitive foundations remain insufficiently studied on English-Uzbek comparative material. The aim of the study is to identify the core cognitive mechanisms underlying meaning formation in digital-communication units in the two languages (conceptual metaphor, frame, conceptual blending, quantity iconicity, the principle of least effort) and to describe their culture- and language-specific realizations. Descriptive-analytical, contextual-situational, cognitive-conceptual and comparative methods were applied, drawing on illustrative examples from English- and Uzbek-language social-network and messenger correspondence. The results show that in both languages digital communication functions as a hybrid code combining features of spoken and written discourse, while the surface realization of the underlying mechanisms is shaped by language typology and cultural convention: English relies predominantly on acronymic compression and apostrophe omission, whereas Uzbek foregrounds the parenthesis-based emoticon ")" for affective meaning and code-switching from Russian and English for pragmatic meaning formation. The findings are applicable to contrastive linguistics, translation studies, foreign-language teaching methodology, and the adaptation of natural-language-processing systems to the Uzbek language.*

Keywords: *Linguocognitive analysis, Digital communication, Meaning formation, Conceptual metaphor, Paralinguistic means, Quantity iconicity, Code-switching, English-Uzbek comparison.*

ЛИНГВОКОГНИТИВНЫЕ МЕХАНИЗМЫ СМЫСЛООБРАЗОВАНИЯ В ЦИФРОВОЙ КОММУНИКАЦИИ НА АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

Аннотация. *В статье в сопоставительно-типологическом аспекте анализируются лингвокогнитивные механизмы смыслообразования в цифровой коммуникации (мессенджеры, социальные сети, чат-переписка) на*

английском и узбекском языках. Актуальность исследования обусловлена тем, что тексты цифровой коммуникации формируют особую знаковую систему –компрессию, эмодзи, иконическое повторение пунктуации, переключение кодов, –когнитивные основания которой на материале английского и узбекского языков изучены недостаточно. Цель исследования –выявить основные когнитивные механизмы смыслообразования в единицах цифровой коммуникации двух языков (концептуальная метафора, фрейм, концептуальная интеграция, количественная иконичность, принцип экономии усилий) и описать их культурно- и языково-специфичные проявления. Использованы описательно-аналитический, контекстуально-ситуативный, когнитивно-концептуальный и сопоставительный методы на материале иллюстративных примеров из англо- и узбекоязычной переписки в социальных сетях и мессенджерах. Результаты показывают, что в обоих языках цифровая коммуникация выступает как гибридный код, совмещающий черты устной и письменной речи, при этом поверхностная реализация механизмов определяется типологией языка и культурной конвенцией: для английского языка характерна компрессия за счёт акронимов и опущения апострофа, для узбекского –выражение эмоционального значения через скобку ")") и прагматическое смыслообразование через переключение кодов с русского и английского языков. Результаты имеют практическое значение для контрастивной лингвистики, переводоведения, методики преподавания иностранных языков и адаптации систем обработки естественного языка для узбекского языка.

Ключевые слова: Лингвокогнитивный анализ, Цифровая коммуникация, Смыслообразование, Концептуальная метафора, Паралингвистические средства, Количественная иконичность, Переключение кодов, Сопоставление английского и узбекского языков.

Kirish

So‘nggi o‘n besh-yigirma yil ichida raqamli muloqot vositalari –messenjerlar, ijtimoiy tarmoqlar, forumlar va sharhlar bo‘limlari –insonning kundalik nutqiy amaliyotining ajralmas qismiga aylandi. Bu yangi muloqot muhiti nafaqat texnik, balki chinakam lingvistik hodisa bo‘lib, o‘ziga xos ma’no hosil qilish mexanizmlarini keltirib chiqardi: matn siqilishi (kompressiya), emoji va

emotikonlar, tinish belgilari hamda harflarning ikonik takrori, kod almashtirish, orfografik me'yordan chekinish. D. Kristal bu hodisani "netspeak" –yozma shaklda amalga oshsa-da, o'z tabiatiga ko'ra og'zaki nutqqa yaqin turuvchi gibrid kod sifatida tavsiflaydi [7, 8].

Ilmiy muammo shundan iboratki, ushbu hodisalar ko'pincha faqat sotsiolingvistik yoki uslubiy nuqtai nazardan –norma va uning buzilishi sifatida – o'rganilgan, biroq ularning kognitiv asoslari, ya'ni foydalanuvchi ongida qanday konseptual mexanizmlar (metafora, freym, konseptual integratsiya, ikonizm) orqali qisqartirilgan yoki multimodal shakllar to'liq va tushunarli ma'noga ega bo'lishi masalasi ingliz va o'zbek tillari qiyosida deyarli tadqiq etilmagan. O'zbek tilshunosligida raqamli muloqot ko'proq umumiy internet-lingvistika yoki til madaniyati nuqtayi nazaridan yoritilgan, kognitiv-qiyosiy modelga asoslangan maxsus tadqiqotlar hali yetarli emas.

Tadqiqotning maqsadi –ingliz va o'zbek tilli raqamli muloqotda ma'no hosil bo'lishining asosiy lingvokognitiv mexanizmlarini aniqlash va ularni qiyosiy-tipologik jihatdan tavsiflashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: 1) tadqiqotning nazariy-metodologik asosini tashkil etuvchi kognitiv tilshunoslik va internet-lingvistika yondashuvlarini tizimlashtirish; 2) tahlil uchun ingliz va o'zbek tilli raqamli muloqot namunalarini tanlab olish; 3) ma'no hosil bo'lish mexanizmlarini tasniflash (kompressiya, metaforik-freymli, ikonik, kod almashtiruvchi turlarga ajratish); 4) har bir mexanizmning ingliz va o'zbek tilidagi namoyon bo'lish xususiyatlarini qiyoslash; 5) olingan natijalarni umumlashtirib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, raqamli muloqot birliklari birinchi marta yagona kognitiv-qiyosiy modelda –konseptual metafora nazariyasi [1], nutqiy akt nazariyasi asosidagi emotikon tahlili [10], miqdoriy ikonizm tamoyili [4] va tejamkorlik prinsipi [12] birlashtirilgan holda –ingliz va o'zbek tili materialida tahlil qilinmoqda. Tadqiqotning nazariy ahamiyati kontrastiv tilshunoslik va diskurs tahlili sohalarini yangi empirik material bilan boyitishdan, amaliy ahamiyati esa tarjimashunoslik, chet tili o'qitish metodikasi hamda o'zbek tili uchun tabiiy tilni qayta ishlash tizimlarini ishlab chiqishda foydalanish mumkinligidan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot uchun material sifatida ochiq ijtimoiy tarmoqlar (Instagram, Facebook, Telegram kanallari va guruhleri) hamda messenjer yozishmalaridagi

ingliz va o‘zbek tilli foydalanuvchi matnlaridan olingan, shaxsni aniqlash imkonini bermaydigan tarzda umumlashtirilgan namunaviy kontekstlar jalb etildi. Til materiali tasodifiy tanlash yo‘li bilan emas, balki maqsadli tanlash (purposive sampling) asosida –har ikki tilda eng ko‘p uchraydigan kompressiya, emoji va kod-almashtirish holatlarini qamrab olish maqsadida –yig‘ildi. Tadqiqot xarakteriga ko‘ra sifat (qualitative) tahlilga asoslanadi; keltirilgan misollar tur (tip) sifatida illyustrativ vazifani bajaradi, ularning statistik chastotasi keyingi, kengroq korpusga asoslangan miqdoriy tadqiqot doirasida aniqlanishi nazarda tutiladi.

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi metodlar majmuasiga tayanadi: tavsiflash-tahliliy metod (hodisalarning umumiy xususiyatlarini aniqlash uchun); kontekstual-situativ tahlil (raqamli muloqot birliklarining ma’nosini muloqot vaziyati doirasida izohlash uchun); kognitiv-konseptual tahlil –jumladan, konseptual metafora [1] va konseptual integratsiya (blending) nazariyasi [3] asosida emoji va qisqartmalarning ma’no hosil qilish mexanizmini modellashtirish; nutqiy akt nazariyasiga asoslangan pragmatik tahlil –emotikonlarning illokutiv kuchni ifodalash funksiyasini aniqlash uchun [10]; va qiyosiy-chog‘ishtirma metod –ingliz va o‘zbek tili natijalarini o‘zaro solishtirish uchun. Nazariy asos sifatida J. Lakoff va M. Jonsonning konseptual metafora nazariyasi [1], D. Sperber va D. Uilsonning relevantlik nazariyasi [2], J. Xeymannning miqdoriy ikonizm tamoyili [4], Ch. Fillmorning freym semantikasi [5], J. Zipfning tejamkorlik prinsipi [12] hamda D. Kristal [7, 8] va S. Xerringning [9] internet-lingvistika va CMC-diskurs tahlili konsepsiyalari qo‘llanildi.

Natijalar va tahlil

1. Raqamli muloqotning lingvokognitiv tabiati: D. Kristal ta’kidlaganidek, internet orqali muloqot azaldan mavjud bo‘lgan "og‘zaki nutq –yozma nutq" binar oppozitsiyasiga to‘liq sig‘maydi: u yozma shaklda amalga oshirilsa-da, tezkorlik, dialogiklik, kontekstga bog‘liqlik kabi og‘zaki nutqqa xos xususiyatlarni saqlab qoladi [7]. Kognitiv nuqtai nazardan bu shuni anglatadiki, foydalanuvchi raqamli matnni idrok etganda, uni to‘liq grammatik jumla sifatida emas, balki nutqiy vaziyatning bir qismi –imo-ishora, ohang va yuz ifodasi o‘rnini bosuvchi belgi sifatida qayta tiklaydi. Bunday qayta tiklash jarayoni D. Sperber va D. Uilsonning relevantlik nazariyasi nuqtai nazaridan izohlanishi mumkin: minimal til shakli maksimal kontekstual xulosa chiqarish evaziga to‘liq ma’noga ega bo‘ladi [2]. Xuddi shu tamoyil ingliz tilidagi "u up?" yoki o‘zbek tilidagi "bandmisan?" kabi qisqartirilgan so‘rovlarning nima uchun tushunarli bo‘lib qolishini tushuntiradi –

suhbatdosh umumiy muloqot freymiga (chat freymiga) tayanib, yetishmayotgan grammatik elementlarni avtomatik tiklaydi.

2. Tejamkorlik tamoyili va kompressiya orqali ma'no hosil bo'lishi

J. Zipfning "eng kam kuch sarflash prinsipi" [12] raqamli muloqotda til birliklarining maksimal darajada siqilishini izohlaydi, biroq bu siqilishning yuzaga chiqish shakllari ingliz va o'zbek tilida tipologik jihatdan farqlanadi. Ingliz tilida kompressiya asosan akronimlashtirish (lol, brb, omw, idk, ngl) va apostrofni tushirib qoldirish (im, dont, youre) orqali amalga oshadi, bunda so'z shakli fonetik-grafik jihatdan qisqaradi, ammo leksik ma'no o'zgarmaydi. O'zbek tilida, aglyutinatív morfologiya sharoitida, kompressiya ko'proq unilarning tushirilishi (msg o'rniga "salomm", "yaxshimisiz" o'rniga "yaxshimisiz"), qo'shimchalarning qisqartirilishi va lotín-krill grafikasi aralashmasi ("5" harfi o'rniga raqam "5" ishlatilmaydi, ammo "4" –"cho'" kabi fonetik o'xshashlikka asoslangan almashtirishlar) shaklida namoyon bo'ladi. Har ikki holatda ham kognitiv mexanizm bir xil –foydalanuvchi minimal grafik-fonetik ma'lumot orqali maksimal pragmatik samaraga erishishga intiladi –ammo buning tilshunoslik jihatidan qanday amalga oshirilishi tilning morfologik tipiga bog'liq: analitik ingliz tilida so'z chegaralarini qisqartirish, aglyutinatív o'zbek tilida esa qo'shimchalar zanjirini siqish ustuvor strategiya sifatida namoyon bo'ladi.

3. Konseptual metafora va freym orqali emojilarning ma'no hosil qilishi:

Emoji va emotikonlar nafaqat hissiyotning ikonik tasviri, balki E. Dresner va S. Xerring ko'rsatganidek, nutqiy aktning illokutiv kuchini belgilovchi vosita sifatida ham xizmat qiladi [10]: masalan, "Kelasizmi? 😊" jumlasidagi emoji so'rov-taklifning do'stona ohangini, "Kelasizmi." (emojisiz, nuqta bilan) esa qat'iyatni yoki norozilikni bildirishi mumkin –bu yerda emoji lisoniy vositadan tashqarida turgan, ammo illokutiv kuchni moslashtiruvchi paralingvistik belgi vazifasini bajaradi. Kognitiv jihatdan bu jarayon konseptual integratsiya (blending) nazariyasi orqali izohlanadi [3]: emoji va matn ikki alohida kirish maydoni (input space) sifatida ongda birlashtirilib, yangi, uchinchi –pragmatik –ma'no maydonini hosil qiladi. Ingliz tilida bu jarayon ko'proq mustaqil, standartlashtirilgan Unicode emoji to'plami orqali amalga oshsa, o'zbek tilli raqamli muloqotda emoji bilan bir qatorda, quyida ko'rsatilgandek, tinish belgilariga asoslangan muqobil tizim ham faol qo'llaniladi.

4. Miqdoriy ikonizm: harf va tinish belgilarining takrorlanishi orqali ma’no kuchaytirilishi J. Xeymanning miqdoriy ikonizm tamoyiliga ko’ra, "shakl miqdorining ko’payishi mazmun miqdorining ko’payishini ifodalaydi" [4]. Bu tamoyil raqamli muloqotda ayniqsa yorqin namoyon bo’ladi. Ingliz tilida hissiy intensivlik harflarning ko’paytirilishi ("soooo good", "nooo way") yoki undov belgisining takrori ("amazing!!!") orqali ifodalanadi. O’zbek tilli raqamli muloqotda esa, rus tilidagi internet madaniyati ta’sirida shakllangan o’ziga xos konventsiya kuzatiladi: g’arbcha ":)" o’rniga yopiq qavs belgisi ")" ijobiy kayfiyat va samimiylilik ko’rsatkichi sifatida ishlatiladi, uning takrorlanishi esa (")", ")))", "))))") hissiy intensivlikning kuchayishini ikonik tarzda ifodalaydi –masalan, "rahmat)" oddiy minnatdorchilik, "rahmat)))" esa kuchli, samimiy minnatdorchilikni bildiradi. Xuddi shunday, "yaxshiii", "zo’r-a!!!" kabi shakllarda unlilarning yoki undov belgisining ko’payishi miqdoriy ikonizmning o’zbek tilidagi ko’rinishi hisoblanadi. Demak, ikkala tilda ham bir xil kognitiv tamoyil –miqdor orqali intensivlikni kodlash – ishlaydi, biroq uning grafik ifodasi til-madaniy konventsiyaga bog’liq holda farqlanadi.

5. Kod almashtirish va o’zlashtirish orqali pragmatik ma’no hosil bo’lishi

O’zbek tilli raqamli muloqotning muhim xususiyatlaridan biri –rus va ingliz tillaridan kod almashtirish (code-switching) hamda leksik o’zlashtirishning yuqori chastotada qo’llanilishidir: "davay, tez bo’l", "okay, bo’pti", "sorry, kechikdim" kabi holatlarda o’zlashgan birlik nafaqat referensial ma’no, balki ijtimoiy-pragmatik funksiyani ham bajaradi. D. Kristal ta’kidlaganidek, har qanday ijtimoiy guruh o’ziga xos til vositalari orqali "biz"lik hissini shakllantiradi va me’yordan chekinish orqali guruh a’zolidigini namoyish etadi [8]. Yosh o’zbek internet-foydalanuvchilari uchun rus va ingliz tilidan o’zlashgan birliklarni qo’llash nafaqat kognitiv tejamkorlik (ba’zan qisqaroq yoki tezroq eslab qolinadigan shakl tanlanadi), balki zamonaviylik, ko’ptillilik va shahar madaniyatiga mansublikni ifodalovchi ijtimoiy-identifikatsion belgi sifatida ham xizmat qiladi. Ingliz tilli raqamli muloqotda kod almashtirish unchalik xarakterli emas, buning o’rniga submadaniy (internet-subkultura) leksika –masalan, gaming yoki fandom terminologiyasi –o’xshash identifikatsion funksiyani bajaradi.

6. Ingliz va o’zbek tillaridagi mexanizmlarning qiyosiy tavsifi

Yuqorida tavsiflangan besh mexanizmning ingliz va o’zbek tilidagi namoyon bo’lish xususiyatlari 1-jadvalda umumlashtirilgan.

1-jadval. Ingliz va o‘zbek tilidagi raqamli muloqotda ma’no hosil bo‘lish mexanizmlarining qiyosiy tavsifi

Kognitiv mexanizm	Ingliz tilidagi ko‘rinishi	O‘zbek tilidagi ko‘rinishi
Tejamkorlik / kompressiya	Akronimlashtirish (lol, brb), apostrof tushirilishi (im, dont)	Unlilar tushirilishi, qo‘shimchalar zanjiri siqilishi
Konseptual metafora / freym	Standart Unicode emoji orqali freym chaqirish	Emoji + qavs belgisi ")" aralash tizimi
Miqdoriy ikonizm	Harf/undov belgisi takrori (soooo, !!!)	Qavs belgisi takrori ())), unli takrori (yaxshiii)
Kod almashtirish	Submadaniy (gaming/fandom) leksika	Rus/ingliz tilidan o‘zlashtirish (davay, okay, sorry)
Illokutiv moslashtirish	Emoji orqali ohang yumshatilishi/kuchayishi	Qavs/emoji orqali ohang yumshatilishi/kuchayishi

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, tahlil qilingan barcha mexanizmlar ikkala tilda ham umumkognitiv (universal) asosga ega –tejamkorlik, ikonizm, freym faollashuvi, illokutiv moslashtirish kabi tamoyillar til-umumbashariy xususiyatga ega. Biroq bu tamoyillarning yuzaga chiqish shakli til tipologiyasi (analitik ingliz – aglyutinativ o‘zbek) va til-madaniy kontakt tarixi (o‘zbek tilining rus tili bilan uzoq davom etgan kontakti) bilan belgilanadi. Bu xulosa kognitiv tilshunoslikdagi "universal kognitiv mexanizm –madaniy-tipologik realizatsiya" modeliga to‘liq mos keladi.

Muhokama

Olingan natijalar D. Kristalning internet-lingvistika kontseptsiyasini [7, 8] va S. Xerringning kompyuter vositachiligidagi diskurs tahlili yondashuvini [9] rivojlantirib, ularga qiyosiy-kognitiv o‘lchov qo‘shadi. Xususan, o‘zbek tilidagi qavs belgisiga asoslangan emotikon tizimining alohida tahlil qilinishi –bu hodisa rus tilli internet madaniyatida keng tarqalgan bo‘lsa-da, uning o‘zbek tilli raqamli muloqotdagi funksional yuki va ingliz tili emoji tizimi bilan qiyosiy nisbati oldingi

tadqiqotlarda alohida yoritilmagan –tadqiqotning nisbiy ilmiy yangiligini tashkil etadi.

Natijalarning amaliy ahamiyati bir necha yo‘nalishda namoyon bo‘ladi. Birinchidan, tarjimashunoslikda raqamli matnlarni (masalan, badiiy asarlardagi SMS-yozishmalar yoki subtitrlardagi chat parchalarini) tarjima qilishda paralingvistik vositalarning funksional ekvivalentini topish zarurati kognitiv jihatdan asoslanadi. Ikkinchidan, chet tili o‘qitish metodikasida o‘quvchilarga ingliz tilidagi raqamli muloqot konventsiyalarini ularning o‘zbek tilidagi analoglari bilan ongli qiyoslash orqali o‘rgatish samaraliroq bo‘lishi mumkin. Uchinchidan, o‘zbek tili uchun tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) tizimlarini, xususan sentiment-tahlil va matn normalizatsiyasi modullarini ishlab chiqishda, qavs belgisiga asoslangan emotikon tizimi va kod-almashtirilgan leksikani hisobga olish modelning aniqligini oshirishi mumkin.

Tadqiqotning bir qator cheklovlari mavjud. Birinchidan, tahlil sifat (qualitative) xarakterga ega bo‘lib, illyustrativ misollarga asoslanadi; mexanizmlarning nisbiy chastotasini aniqlash uchun kattaroq hajmdagi, statistik jihatdan vakillik qiluvchi korpusga asoslangan miqdoriy tadqiqot zarur. Ikkinchidan, tahlil ijtimoiy tarmoq va messenjer janrlari bilan cheklangan; forum, sharh va boshqa raqamli janrlarni qamrab olish natijalarni kengaytirishi mumkin. Uchinchidan, yosh, ijtimoiy guruh va hudud kabi sotsiolingvistik o‘zgaruvchilarning mexanizmlar tanloviga ta’siri alohida tadqiqot mavzusi bo‘lishi lozim.

Xulosa

O‘tkazilgan tahlil natijasida quyidagi xulosalarga kelindi. Birinchidan, ingliz va o‘zbek tilidagi raqamli muloqot ikkala tilda ham og‘zaki va yozma nutq xususiyatlarini uyg‘unlashtirgan gibrid kod sifatida namoyon bo‘ladi, bunda foydalanuvchi minimal lisoniy shakl orqali maksimal kontekstual xulosaga tayangan holda muloqot qiladi. Ikkinchidan, ma’no hosil bo‘lishining beshta asosiy kognitiv mexanizmi –tejamkorlikka asoslangan kompressiya, konseptual metafora/freym faollashuvi, miqdoriy ikonizm, kod almashtirish va illokutiv moslashtirish –ikkala tilda ham universal kognitiv asosga ega, biroq ularning yuzaga chiqish shakli tilning tipologik tuzilishi (analitik –aglyutinativ) va til-madaniy kontakt tarixi bilan belgilanadi. Uchinchidan, o‘zbek tilli raqamli muloqotning o‘ziga xos xususiyati sifatida qavs belgisiga asoslangan emotikon tizimi hamda rus/ingliz tillaridan faol

kod almashtirish ajralib turadi, bu esa mustaqil tavsifga loyiq milliy-madaniy xususiyat sifatida baholanishi mumkin.

Tadqiqotning keyingi bosqichi sifatida quyidagi yo‘nalishlar istiqbolli hisoblanadi: 1) katta hajmdagi ingliz-o‘zbek parallel raqamli-muloqot korpusini yaratish va mexanizmlarning statistik chastotasini aniqlash; 2) yosh guruhlar bo‘yicha qiyosiy sotsiolingvistik tahlil o‘tkazish; 3) aniqlangan mexanizmlarni o‘zbek tili uchun sentiment-tahlil va matn normalizatsiyasi modellarida qo‘llash imkoniyatlarini sinab ko‘rish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

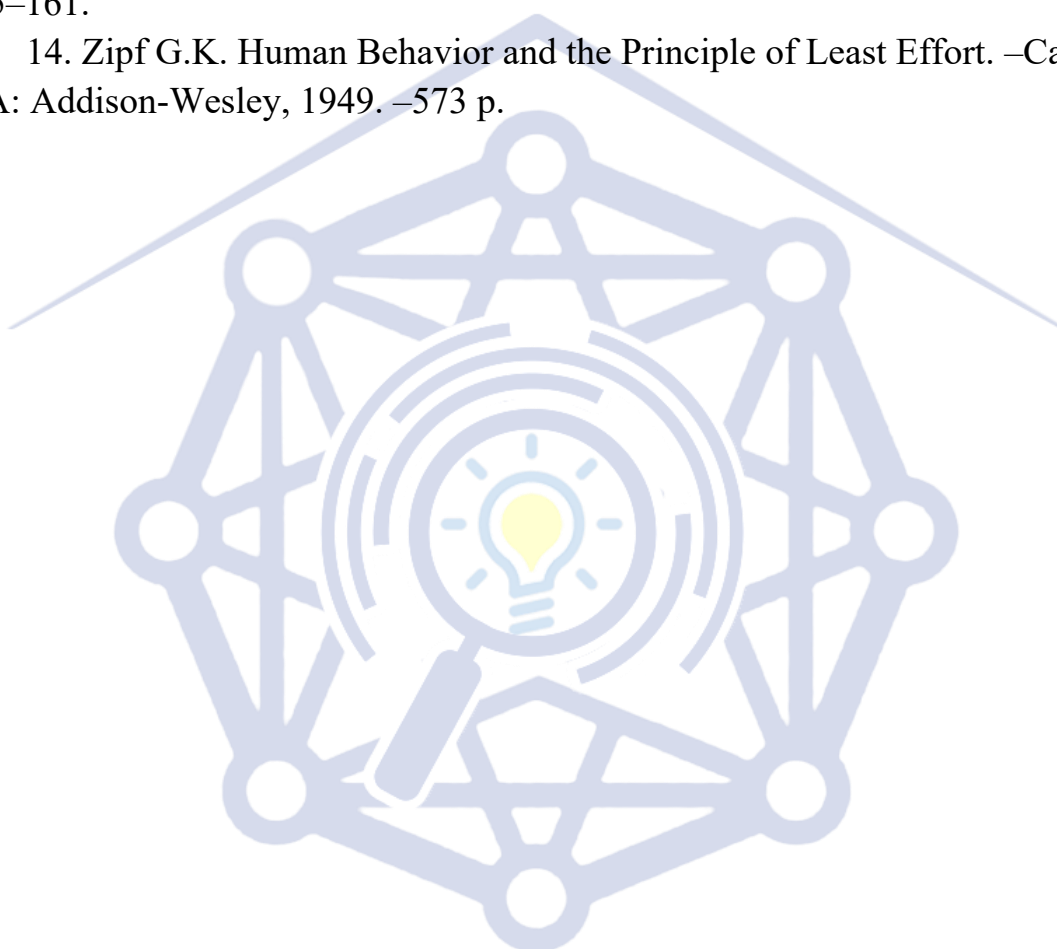
1. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. –Chicago: University of Chicago Press, 2003. –276 p.
2. Sperber D., Wilson D. *Relevance: Communication and Cognition*. 2nd ed. – Oxford: Blackwell, 1995. –326 p.
3. Fauconnier G., Turner M. *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind’s Hidden Complexities*. –New York: Basic Books, 2002. –464 p.
4. Haiman J. *Natural Syntax: Iconicity and Erosion*. –Cambridge: Cambridge University Press, 1985. –285 p.
5. Fillmore C.J. *Frame semantics // Linguistics in the Morning Calm*. –Seoul: Hanshin, 1982. –P. 111–137.
6. Nurmonov A. *O‘zbek tilida lingvokulturologik yo‘nalish*. –Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti, 2002. –84 b.
7. Crystal D. *Language and the Internet*. 2nd ed. –Cambridge: Cambridge University Press, 2006. –304 p.
8. Crystal D. *Internet Linguistics: A Student Guide*. –London: Routledge, 2011. –179 p.
9. Herring S.C. *Discourse in Web 2.0: Familiar, reconfigured, and emergent // Discourse 2.0: Language and New Media / Ed. by D. Tannen, A.M. Trester*. – Washington, DC: Georgetown University Press, 2013. –P. 1–25.
10. Dresner E., Herring S.C. *Functions of the nonverbal in CMC: Emoticons and illocutionary force // Communication Theory*. –2010. –Vol. 20, No. 3. –P. 249–268. DOI: 10.1111/j.1468-2885.2010.01362.x
11. Danesi M. *The Semiotics of Emoji: The Rise of Visual Language in the Age of the Internet*. –London: Bloomsbury, 2017. –168 p.

12. Yus F. Cyberpragmatics: Internet-Mediated Communication in Context. – Amsterdam: John Benjamins, 2011. –353 p.

13. Androutsopoulos J. Language change and digital media: A review of conceptions and evidence // Standard Languages and Language Standards in a Changing Europe / Ed. by T. Kristiansen, N. Coupland. –Oslo: Novus, 2011. –P. 145–161.

14. Zipf G.K. Human Behavior and the Principle of Least Effort. –Cambridge, MA: Addison-Wesley, 1949. –573 p.

**Research Science and
Innovation House**

